

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58 Ф79

Рекомендовано до друку Вченою Радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
від 28 лютого 2014 року, протоколе 7

Рецензенти: *Вітвицька С.С.* - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;
Смагін І.І. - доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Тищук Т.І.* - кандидат психологічних наук, завідувач Житомирського центру розвитку дитини №53 "АБВГДейка".

Літературний коректор:

Мирончук Н.М. - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

Ф 79 Формування професійної компетентності майбутніх педагогів

дошкільної та початкової освіти, збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. - Житомир : Взд-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. - 620 с + CD.

У збірнику науково-методичних праць представлено результати Всеукраїнської науково-практичної конференції «Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти»; розкрито сутність професійної компетентності майбутнього педагога як сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей; охарактеризовано дієво-практичний компонент професійної компетентності вихователя дошкільного закладу; представлено компетентнісну модель сучасного педагога дошкільної та початкової освіти; відображено логіко-чатемагічну діяльність у початковій та дошкільній освіті; розкрито сутність особистісної, рефлексивної, творчої, мовленнєвої мовної соціокультурної, художньо-естетичної компетенції у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Збірник науково-методичних праць адресується науковцям, педагогам-практикам, майбутнім учителям початкових класів та вихователям ДНЗ, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378 ББК 74.1/74.58

Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти

Кучинська Л.Ф. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в систему методичної роботи з педагогічними працівниками	192
Максимень С.М., Пастушок О., Хронюк Т. Психолого-педагогічні стилі виховання дітей у сім'ї	201
Пожарко В.С. Інтерактивні форми роботи з педагогами	204
Сянченко Н.В., Рапко Н.М. Громадянське виховання дітей на засадах народної педагогіки	208
Степанюк А.О., Сорочинська О.А. Співпраця сім'ї та дошкільного навчального закладу в полегшенні процесу адаптації дитини до садочка	211
Фурманюк С.М. Формування художньо-естетичної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами праці	214
Шиманська Г.С. Інклюзивна освіта в умовах сучасного дошкільного закладу	217

**РОЗДІЛ III. КОМПЕТЕНТІСНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВИТИ**

Гарбарчук Н.М. Формування ціннісних орієнтацій учасників навчально-виховного процесу шляхом впровадження інноваційних технологій	223
Зарицька А.Й. Діяльність методичної служби як умова підвищення професіоналізму педагогів та вдосконалення освітньої системи	226
Кондратень І.В. Рефлексивна компетентність у професійній діяльності педагога дошкільного навчального закладу	230
Некнєпіла О.І. Наступність у роботі дошкільного навчального закладу та школи	236
Останчук С.М. Ефективні шляхи забезпечення організації та управління методичною роботою в ДНЗ	239
Ташук Л.І. Комплексний підхід до вивчення діяльності практичного психолога в дошкільному навчальному закладі	246

**РОЗДІЛ IV. ОСОБИСТІСНА, РЕФЛЕКСИВНА, ТВОРЧА КОМПЕТЕНЦІЇ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Васівська О.В. Формування пізнавальної активності у старших дошкільників	251
Драгальчук В., Дубравська Н.М. Розвиток пізнавально-творчих здібностей у дошкільному віці	255
Йосипчук О., Йосипчук Л., Дубравська Н.М. Чинники формування особистості дошкільника	258
Кльон Л.А. Гіперактивність як медико-психологічна проблема	261
Кузнецова Т. Взаємодія ДНЗ та ЗНЗ щодо забезпечення готовності дітей до навчання у школі	266
Лагута А.В. Використання технології проблемного навчання в ДНЗ	269
Максимень С.М., Волощук А. Особливості страхів дітей дошкільного віку	273
Максимень С.М., Карісєнко О. Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку	276
Максимень С.М., Кваша С.В. Особливості тривожності дітей дошкільного віку	279
Максимень С.М., Кліновська О.М., Прокопчук К.В. Психологічні аспекти формування уяви дошкільника	281
Максимень С.М., Колобюк Т.В. Психологічні засади розвитку моральних форм поведінки дітей дошкільного віку	284

Максимець С.М.

*канд.психол. наук, доцент каф. загальної,
вікової та педагогічної психології*

Карпінко О.

48 група ННІ педагогіки

РОЗВИТОК МОРАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку має актуальне значення: в умовах сьогодення світова суспільна свідомість на всіх рівнях розглядає гуманізм як основний принцип і критерій суспільного прогресу. Особистість формується сукупністю чинників і, зокрема, тими соціальними відносинами, в які людина вступає, і якщо в них багато жорстокості, байдужості, егоїзму, то це стане надбанням дитини і буде визначати її поведінку. Оскільки дошкільний вік визнано дослідниками найбільш важливим періодом особистісного становлення, то у контексті зазначеного актуальність дослідження визначається необхідністю розв'язання нагальних проблем - зміни традиційних підходів до організації життєдіяльності дітей дошкільного віку, теоретичного осмислення і методичної розробки змісту морального виховання дітей в дошкільному закладі і сім'ї.

Дошкільний вік - найбільш сензитивний період у розвитку особистості. Величезне значення його у становленні людини підкреслювали видатні громадські діячі, педагоги і психологи минулого і сучасного (К.Д.Ушинський, Л.М.Толстой, С.Ф.Русова, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський та інші).

Мета дослідження: здійснити теоретичний аналіз різних підходів до визначення змісту, методів та засобів виховання гуманної поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

У моральному вихованні старшого дошкільника продовжує займати велике місце виховання культури спілкування. Формування поваги до навколишніх,

доброзичливості, вольових якостей, стриманості відбувається в колективі однолітків. Колектив відіграє в житті дітей все велику роль, взаємостосунки дітей ускладнюються [1, с. 56].

Поведінка старших дошкільників свідчить про те, що в цьому віці поступово відбувається перехід від сприйняття змісту окремих вчинків до збагачених понять про гарне поведіння. За допомогою етичних бесід вихователь пов'язує між собою у свідомості дітей розрізнені уявлення в єдине ціле – основу майбутньої системи моральних оцінок [2, с. 29].

Необхідність виховання гуманної поведінки у дітей старшого дошкільного віку зумовлена тим, що цей вік визнано сенситивним для морального розвитку особистості, що ґрунтовно висвітлено в працях Л. Виготського, О. Запорожця [3; с. 8]

Як зазначає Т. Поніманська, моральна регуляція поведінки включає вимоги до самої дитини оцінити свої дії і відповідним чином спрямовувати свою поведінку. Це свідчить про те, що оцінка, якій піддається моральний вчинок, повинна стати внутрішнім регулятором [4, с. 119]. Оскільки моральний розвиток передбачає засвоєння мотивів і способів моральної поведінки, то практичне виконання моральної норми стає необхідним.

Моральні почуття дошкільників формуються в процесі усвідомлення і виконання моральних норм поведінки в ігровій, навчальній і трудовій діяльності. Встановлені у будь-якій діяльності визначені правила сприяють формуванню у дітей здатності їм

(стор.277)

підкорятися, а також стають підставою для оцінки самою дитиною поведінки інших дітей, а потім і своєї власної, що набуває для неї значення істинних норм моральної поведінки. Оцінювання своїх вчинків і якостей, а також однолітків, передбачає їх співвіднесення з нормою. Тому на етапі дошкільного дитинства моральні норми належать до особистісних мотивів поведінки (Є. Субботський, В. Щур та ін.).

Їх розуміння необхідне дітям для побудови своїх вчинків. Ще однією характеристикою моральних норм стосовно дітей дошкільного віку, є їх пов'язаність з якостями особистості (С. Якобсон). Виховання гуманності може бути ефективним за умови представлення її на етапі першопочаткового становлення особистості у вигляді моральної норми цінності поведінки, яка в процесі виховання може бути представлена як визначені правила поведінки, що передбачають способи дії у конкретних ситуаціях [5, с. 77].

Дослідження з проблем формування моральних основ особистості у грі ґрунтуються на положеннях Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця щодо унікальної ролі даного виду діяльності у дошкільному віці. Розглядаючи формування довільної поведінки з точки зору розвитку афективно-потребової сфери, Л. Виготський писав: «Дитина діє у грі по лінії найменшого опору, тобто робить те, що їй найбільше хочеться. У той час вона навчається діяти по лінії найбільшого опору: підкоряючись правилам, діти відмовляються від того, що їм хочеться. Таке підкорення правилам і відмова від дій за безпосереднім імпульсом у грі є шляхом до максимального задоволення» [4, с. 145].

Головним засобом виховання гуманної поведінки у дітей є спілкування з дорослими та однолітками. Через спілкування дитина пізнає соціальний світ, засвоює соціальний досвід, отримує інформацію і набуває практики взаємодії, співпереживання, взаємодопомоги.

Формування моральних почуттів у дошкільників як регуляторів гуманної поведінки пов'язане з створенням таких умов, за яких кожна дитина, взаємодіючи з навколишніми людьми, виступає суб'єктом гуманних переживань і в цей же час - об'єктом позитивного емоційного відношення. Дорослий подає приклад здатності розуміти стан партнера по спілкуванню у будь-якій ситуації морального змісту, підтримати його [5, с. 50].

Одним з найбільш поширених засобів морального виховання дітей є проведення етичних бесід. Однак тематика їх не відрізняється різноманітністю: «Про ввічливість», «Про культуру поведінки», «Будь охайним» та ін., а зміст

відображає в основному формування у дітей культурно-гігієнічних навичок та культури поведінки.

Орієнтуючись на дані констатувального експерименту, які показали досить низький рівень розуміння дітьми значення взаємодопомоги і засвідчили необхідність диференційованої роботи з дітьми, віднесеними до різних груп сформованості основ взаємодопомоги, ми розробили відповідну методику дослідження, яка складається з двох етапів.

На першому етапі ми використали таку організацію трудової діяльності, яка передбачала відносну самостійність кожного учасника в процесі виконання спільного завдання. Кінцевий результат спільної діяльності складався з окремих результатів. Така форма організації спільної діяльності спрямована на виклик у дітей переживань, пов'язаних із досягненням власного успіху в ній.

Другий етап передбачав таку організацію спільної трудової діяльності дітей старшого дошкільного віку, яка будувалася за принципом сукупної дії партнерів. Виготовлення виробу від початку і до кінця потребувало спільних учасників.

(стор.278)

В процесі першого етапу експерименту ми використали такі види роботи з художньої праці: робота з природним матеріалом (солома); робота з покидьковим матеріалом. Участь брало 10 дошкільників.

Умови діяльності дозволяли дітям не узгоджувати власні дії з партнерами. На цьому етапі більшість дітей (60%), після пояснення вихователем виконання роботи, одразу намагалися окреслити коло свої обов'язків. Результат однолітка для дітей в переважній більшості наче і не існував - оцінювалися лише власна частина роботи, і як правило, тільки позитивно.

Процес спільної діяльності стимулював появу у дітей різних переживань. У одних дітей вони були пов'язані зі ставленням до самої діяльності (до її дій та результатів), бажанням виявити себе у якості вмілого виконавця, у інших - зі ставленням до партнера, хоча й виникало з приводу діяльності.

Наприкінці 1-го етапу експериментального дослідження ми помітили, що зросла кількість дітей (80%), які в процесі спільної праці прагнули встановити чи зберегти з партнером по діяльності доброзичливі відносини і дружні контакти, отримати задоволення від безпосереднього процесу спілкування з однолітком.

Відтак, другий етап організації спільної діяльності, який спеціально орієнтував дітей на спільність дії, сприяв розвитку доброзичливості та взаємодопомогу їхніх взаєминах. Для того, щоб закріпити у дітей уявлення про взаємодопомогу ми використовували етичні бесіди і твори художньої літератури.

У ході запропонованої роботи на другому етапі експерименту відбулось узагальнення знань дітей про поняття взаємодопомоги її необхідність в процесі спільної праці. У переважній більшості (80%) діти отримували задоволення від допомоги іншому, і з задоволенням її приймали.

Подальший розвиток взаємодопомоги характеризувався тим, що дитина усвідомлювала, що її власне допомога забезпечує її визнання іншими дітьми і дорослими, приносить емоційне задоволення від результатів своєї діяльності, її безконтрольного протікання та успішного засвоєння умінь.

Отже, результати аналізу психолого-педагогічних досліджень щодо змісту, методів та засобів виховання гуманної поведінки старших дошкільників засвідчують наявність важливих положень, які є підґрунтям у визначені спрямованості сучасних досліджень у галузі гуманістичного виховання та, зокрема, гуманної поведінки. Особливістю виховання гуманістичної спрямованості особистості є те, що вона не обмежується певними формами освітньо-виховної роботи, місцем у режимі дня, тривалістю в часі. Дитина здобуває соціальний досвід постійно, а вихователь має постійно насичувати цей досвід гуманним змістом. Уся атмосфера дошкільного закладу, поведінка дорослих, спілкування, спільна діяльність дітей - має сприяти збагаченню досвіду гуманної поведінки. Розширити спектр прийомів розвитку моральної сфери дошкільників – ось перспектива нашого подальшого дослідження.

Список використаної літератури:

1. Психолог у дитячому дошкільному закладі : Метод. реком. до практик. діяльності / за ред. Т. В. Лаврентьевої.- М. : Нова школа, 1996. – 144 с.
2. Формирование взаимоотношений дошкольников в детском саду и семье / под ред. В. К. Котырло. - М. : Педагогика, 1987. - 141 с.
3. Волоків В. С. Дитяча психологія : логічні схеми. - М. : Гуманит. вид. центр Владом, 2003. - 256 с.
4. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. – Рівне : РДГУ, 2006. - 352 с.
5. Артемова Л. В. Моральне виховання дошкільників (Формування суспільних взаємин дітей у грі) . - К. : Рад. школа, 1974. - 104 с.